

Stručni rad

POTENCIJAL PEDAGOŠKOG SAVJETOVANJA U RADU S UČITELJIMA

Martin Hadelan
Osnovna škola Veliki Bukovec

Sažetak

Unaprjeđivanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa jedan je od temeljnih poslova svakog pedagoga. U okvirima pedagoškog djelovanja, rad i suradnja s učiteljima predstavljaju važan preduvjet za ostvarivanje napretka kvalitete. Pedagog, između ostalog, s učiteljima ostvaruje suradnju putem praćenja ili opservacije nastave. Potencijal pedagoškog savjetovanja učitelja određuje se upravo u momentu analize i razgovora o nastavi, gdje učitelj kao tražitelj savjeta ulazi u proces ponovnog učenja putem kojeg ga se vodi do samoobrazovanja i potiče na pedagoško djelovanje, a sve u svrhu ostvarivanja promjena u nastavi radi njezinog unaprjeđivanja.

Ključne riječi: pedagog, savjetodavno djelovanje, praćenje nastave, suradnja s učiteljima

1. Uvod

Pedagoška se djelatnost u školskim ustanovama sastoji od niza zadataka koji se odnose na posredni i neposredni rad sa svim čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa. Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju* [8] stručni suradnici obavljaju neposredni rad s učenicima i ostale stručno-razvojne i koordinacijske poslove. Poslove stručnih suradnika pedagoga detaljnije propisuje *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* [5], a navodi kako između svih relevantnih poslova pedagog analizira i vrednuje djelotvornost odgojno-obrazovnog rada škole, sudjeluje u analizi rezultata odgojno-obrazovnog procesa te savjetuje i pomaže u radu učiteljima. Unaprjeđivanje nastave time postaje jednim od ciljeva suradnje s učiteljima, a pedagoškim se savjetovanjem omogućuje razmišljanje o nastavi i implementaciji postupaka, metoda i strategija kojima se ona razvija. Pedagog kao voditelj savjetodavnih razgovora ima ulogu reflektirati rad učitelja u nastavi te ih upoznati s mogućim promjenama potrebnima za podizanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

2. Pedagoško savjetovanje

Svako savjetovanje u školskoj ustanovi naziva se školskim savjetovanjem [1]. Ono se kao pojam u školskom kontekstu shvaća dvostruko: u širem i užem smislu. Resman i sur. [6] navode kako se savjetovanje u širem smislu smatra onim koje se odnosi na posredno oblikovanje odgojno-obrazovnog procesa i socijalnog okruženja cjelokupne školske ustanove, dok je savjetovanje u užem smislu orijentirano jednom ili više subjekata čija je potreba za savjetovanjem proizašla iz izazova, neodlučnosti ili teškoća. Postavljanjem školskog savjetovanja u kontekst nastavnog procesa, učitelji postaju subjekti kojima je nerijetko savjetovanje potrebno. Osim različitih neformalnih oblika savjetovanja koje učitelj može dobiti od ravnatelja ili kolega u školi, relevantnu ulogu u unaprjeđivanju nastavnog procesa putem savjetovanja imaju pedagozi.

Bernas [1] navodi dva pristupa kojima savjetovanje postaje pedagoško: prvi se odnosi na njegovu primjenu u pedagoškom području, dok drugi proizlazi iz potrebe da ga provodi upravo pedagog koji je dovoljno kompetentan voditi razgovor i na taj način pružati pomoć drugima. Hechler [3] pedagoško savjetovanje dovodi u vezu s temeljnim pitanjima pedagogije – odgojem i obrazovanjem. Govori kako se ljudi rađaju s potrebom za odgojem koji će ispuniti njihove potrebe, ali i pokrenuti procese učenja koji im pomažu da dosegnu stanje obrazovanosti. Pedagoško savjetovanje se tada očituje u potrebi da se odgojem i odgojnim sredstvima „iniciraju procesi učenja koji čovjeku omogućavaju da se sam obrazuje“ [3]. Na taj način svi čovjekovi problemi postaju problemi učenja, a tražitelj savjeta mora prihvatiti „vlastitu bespomoćnost“ i priznati da je potrebno nešto naučiti kako bi savladao problem [3]. Od ovakve odredbe pedagoškog savjetovanja polazi i autorica Vrcelj [7] koja ga definira kao „dizajn procesa učenja, koji je autonoman i samodinamičan proces strukturiranja“. Pedagozi su u tom slučaju „zamjenski učitelji“ koji prihvaćaju problem učenja i vode tražitelja savjeta do stanja (samo)odgoja i (samo)učenja [3]. Naglasak je tako na omogućavanju procesa ponovnog učenja kojim osoba dolazi do samostalnog djelovanja u okvirima (samo)odgoja i (samo)obrazovanja. Budući da pedagozi savjetodavno djeluju pružanjem informacija i spoznaja u sferi pedagoškog vođenja i upravljanja te da je naglasak uvijek na odgojnoj i afektivnoj sferi orijentiranoj prema osobama [2], pedagoško se savjetovanje može provoditi s više odgojno-obrazovnih čimbenika. Prvenstveno je riječ o učenicima kao skupini kojoj je u području odgoja i odgojnih vrijednosti savjetovanje najpotrebnije, no iz uzorka savjetovanja ne treba isključiti učitelje, roditelje ili ostale školske djelatnike. Dapače, s obzirom na namjeru

pedagoškog savjetovanja, ono svakako mora biti orijentirano prema svima, a posebice iz razloga što odgojno-obrazovni proces i kvaliteta njegovih ishoda ne ovise samo o učenicima. Posljedično, u kontekstu unaprjeđivanja nastave, učiteljima je ponovni proces učenja omogućen u sklopu pedagoškog savjetovanja koje obavlja pedagog unutar svoje uloge u procesu praćenja nastave.

3. Praćenje nastave – suradnja s učiteljima

U široku lepezu zadataka i poslova pedagoga ubraja se i suradnja s učiteljima. Prema vrsti, suradnja može uključivati učitelja pojedinca, grupu učitelja, kao i učitelja početnika [2]. Suradnja s učiteljem pojedincem je višestruka, a ovisna je o pojavi određenog problema u radu učitelja. Do suradnje tako može doći na dva načina:

1. Učitelj samostalno uočava problem i traži pomoć pedagoga
2. Pedagog ili učitelj uočavaju problem, ali učitelj ne traži pomoć
 - a. Pedagog uočava problem i priopćuje učitelju sumnju na problem
 - b. Učitelj nerado rješava problem, ali ga dobro uočava te obavještava pedagoga da ga riješi
 - c. Učitelj je sklon odgađanju problema [2]

S obzirom na preduvjete suradnje i razinu odnosa, pedagozi bi trebali koristiti različite pristupe uvođenja učitelja u savjetodavni kontekst s ciljem uklanjanja teškoća s kojima se susreću. U odgojno-obrazovnim situacijama, teškoće na koje učitelji nailaze između ostalog su povezane i s nastavim procesom. Mogu proizaći iz didaktičko-metodičkih postavki nastave, discipline u razredu, komunikacije s učenicima, socijalnog ozračja, planiranja sata, pripreme sata i slično. U slučaju kada učitelj uoči problem (teškoću) u svojem radu u nastavi i zatraži pomoć, pedagog pokrene suradnju s učiteljem i pruža mu savjetovanje. Međutim, pedagozi često mogu uočiti određenu teškoću u radu učitelja jednim od svojih temeljnih poslova – praćenjem nastavnog procesa.

Praćenje nastavnog procesa smatra se glavnom poveznicom pedagoga s nastavom. Kako bi taj zadatak bio uspješan, potrebno je slijediti nekoliko etapa. Jurić [2] navodi sedam osnovnih etapa uspješnog praćenja nastavnog procesa naglašavajući međusobnu suradnju pedagoga i učitelja:

1. Ostvarivanje specifične veze pedagoga s učiteljem u kojoj se potiče učitelja na prihvaćanje novog oblika suradnje koja izlazi iz njezinih tradicijskih okvira.
2. Zajedničko planiranje nastave pedagoga i učitelja kojim se predviđaju didaktičko-metodički aspekti nastave i mogući problemi s rješenjima. U ovoj etapi oba subjekta su ravnopravna i zajednički analiziraju planirani rad.
3. Sljedeća je etapa prikupljanje podataka o samoj nastavi – postave se ciljevi promatranja te odrede tehnike i načini prikupljanja podataka. Učitelja se s vremenom potiče da čim samostalnije vrši samopromatranje nastave u skladu s postavljenim ciljevima.
4. Zatim slijedi izvođenje nastavnog procesa u kojem se implementiraju planirane zamisli te se ostvaruju subjektivni i objektivni potencijali.
5. Analiza nastavnog procesa podrazumijeva kritički i samokritički pogled na nastavu, a preporuča se da subjekti pojedinačno analiziraju nastavu kako ne bi došlo do međusobnog utjecanja na analizu sata. Nakon samostalne analize radi se zajednička analiza sata u kojoj se dvije analize nadopunjuju.

6. Potom se planira konstruktivni i produktivni razgovor u kojem se pronalaze odgovori na ključna pitanja te se analiziraju važni dijelovi sata.
7. Zadnja etapa je upravo razgovor koji je najdinamičniji dio u procesu praćenja nastave, a pedagog može i pred drugim učiteljima voditi takav razgovor kako bi se smanjila mogućnost nesporazuma s onim učiteljima koji razgovor smatraju pitanjem prestiža (da moraju biti uvijek u pravu).

Vidljivo je da je praćenje nastave proces u koji je potrebno uključivati i same učitelje, a što dosta često nije slučaj. Pedagog u tom procesu ima i važnu savjetodavnu ulogu spram učitelja, i to ne samo nakon provedbe analize rezultata praćenja nastave, već i u prvim etapama praćenja. Takvu vrstu savjetovanja, kao što je već istaknuto, nazivamo savjetovanjem u užem smislu jer pedagog radi individualno s učiteljem kao subjektom vlastite nastave. Od svih zajedničkih etapa u kojima se planira, realizira i analizira nastava određenog učitelja, pedagoški razgovor savjetovanja, koji se vodi na kraju procesa praćenja nastave, temeljni je izvor poticanja djelotvornih promjena u djelovanju učitelja u nastavi.

4. Razgovor kao metoda pedagoškog savjetovanja

Razgovor se smatra najčešćom metodom u nastavnoj i pedagoškoj interakciji odgojno-obrazovnih djelatnika s učenicima [4]. U domeni pedagoškog savjetovanja, razgovor se može odrediti kao pedagoški razgovor ili razgovor savjetovanja. Distinkcija u terminologiji polazi od postavke da se pedagoški razgovor odnosi na svaki razgovor s učenicima ili drugim subjektima u izvannastavnim situacijama u školi [4]. S druge strane, razgovor savjetovanja je također pedagoški, ali podrazumijeva i određeno pedagoško djelovanje [2]. U tom kontekstu pedagoški razgovor može poprimiti neformalni oblik, dok je razgovor savjetovanja više usmjeren ostvarivanju odrednica definicije pedagoškog savjetovanja. Na taj način metoda razgovora u pedagoškom savjetovanju postaje sredstvom za poticanje učenja kod tražitelja savjeta. Tako shvaćen razgovor ima potencijal praktičnog unaprjeđivanja nastave kod učitelja čija se nastava prati i čiji se rad savjetuje, jer puko informiranje o uspješnosti ili neuspješnosti nastave ne daje mnogo prostora učiteljima za napredak. Djelovanje kroz pedagoško savjetovanje trebalo bi predstavljati moment u kojem učitelji ponovno uče o važnim odrednicama nastave i načinima njezina izvođenja. Razgovor savjetovanja u ovom je slučaju sredstvo, metoda ili jedan element koji pedagozi mogu koristiti u svom savjetodavnom pedagoškom djelovanju da bi učiteljima pomogli da svoju nastavu ostvaruju kvalitetnije i lakše.

5. Zaključak

Analiza i procjena kvalitete nastavnog procesa značajni su aspekti unaprjeđivanja rada učitelja i školske ustanove, a pedagoškim savjetovanjem osiguravaju se uvjeti za njihov razvoj. Usustavljanjem pedagoškog savjetovanja u proces promatranja i hospitacije nastavnog procesa kao oblika suradnje s učiteljima, stvara se temelj pedagoškom djelovanju u ostvarivanju promjena u nastavi. Potencijal pedagoškog savjetovanja u radu s učiteljima odnosi se na mogućnost stvaranja i provođenja preduvjeta za unaprjeđivanje rada učitelja u nastavi, razvijanju njegovih kompetencija i vještina, poticanju na prihvaćanje suvremenih metoda i oblika rada te sveukupno mijenjanje učitelja u skladu s potrebama današnjeg društva.

6. Literatura

- [1] Brnas, N. Iskustva i potrebe školskih pedagoga u pedagoškom savjetovanju učenika (diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2021. 72 str.
- [2] Jurić, V. Metodika rada školskog pedagoga. Zagreb: Školska knjiga; 2004. 395.str.
- [3] Hechler, O. Pedagoško savjetovanje. Zagreb: Erudita; 2012. 163. str.
- [4] Pažin-Ilakovac, R. Od savjetodavnog rada do pedagoškog savjetovanja u školi. Magistra ladertina. 2015;10(1):49-63. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/154214>
- [5] Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (mrežne stranice). Zagreb: Narodne novine; 2014. [citirano 20.11.2023.] Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html
- [6] Resman, M., Staničić, S. i Matošević, L. L. Savjetodavni rad u vrtiću i školi. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor. 2000. 235.str.
- [7] Vrcelj, S. Pedagoško savjetovanje. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci. 2020. 144. str.
- [8] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (mrežne stranice). Zagreb: Narodne novine; 2022. [citirano 20.11.2023.] Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>